

NATURA UMANĂ:
CHIP ȘI IMAGINE A LUI DUMNEZEU,
ÎN CONFESIUNILE SFÂNTULUI AUGUSTIN
DE HIPONA (354-430)

Pr. Conf. univ. dr. Lucian DÎNCĂ

*Facultatea de Teologie romano-catolică, Universitatea București,
Directorul Școlii Doctorale de Teologie și Studii Religioase,
Universitatea București.
lucian.assumption@gmail.com*

Abstract: Human nature: face and image of God in the *Confessions of St. Augustine of Hippo (354-430)*

Saint Augustine (354-430), bishop of Hippo (396-430), remains one of the unmistakable and irreplaceable theologians on the part of Western theology. His experience of joining Christianity, narrated in the form of a psalm prayer in a masterpiece of Christian literature, *Confessions*, reveals the greatness of human nature, created about the image and likeness of God and destined to share in eternity, due to the incarnation of the Word of God, communion, what is called in Christian theology: *the deification of man*. The model of Saint Augustine's conversion becomes for all Christians a testimony and confession of human dignity, a dignity described in the Bible as a partnership of the Covenant with God.

Key words: *human nature, deification, conversion, Jesus Christ, incarnate Word, experience of faith, Holy Scripture, human being, confessions.*

Introducere

Teologia și viața Bisericii Apusene, dar nu numai, ar fi fost mult mai săracă și lipsită de savoare dacă nu l-ar fi avut pe Augustin, episcopul de Hipona (354-430), care, prin convertiri repetate la filosofie, la maniheism, la neo-platonism, îmbrățișează credința creștină, primind botezul la Milano, în noaptea Paștelui, 24-25 aprilie, din anul 387. Însă până a ajunge la trăirea bucuriei acelei nopți sfinte, viitorul episcop avea de trăit mai multe experiențe succesive pentru a-l înțelege mai întâi cu rațiunea pe Dumnezeu

apoi să-i dea adeziunea inimii prin credință. Tot acest demers, Augustin îl descrie cu o măiestrie literară de neegalat în capodopera vieții sale, *Confesiuni*: „Cele treisprezece cărți ale *Confesiunilor* mele îl laudă pe Dumnezeu cel drept și bun pentru faptele mele bune, ca și pentru cele mai puțin bune și înalță inima și spiritul omului spre El. Cel puțin, în ceea ce mă privește, au avut acest efect asupra mea atunci când le scriam și-l au și acum când les citesc. Ceea ce gândesc alții, este treaba lor. Știu totuși că sunt pe placul multora dintre frați. De la cartea întâi până la a zecea, este vorba despre mine; în celelalte trei cărți, este vorba despre un comentariu al Sfințelor Scripturi de la cuvintele: *La început, Dumnezeu a creat cerul și pământul, până la odihna sabatului*” (*Retractații*, II,6,1). Așa descrie însăși autorul reflecția proprie despre această lucrare atunci când, spre finalul vieții, scrie lucrarea *Retractații*. Scopul *Confesiunilor* nu este curiozitatea cititorilor de a afla cât de păcătos sau cât de bun a fost autorul lor, ci tocmai cel exprimat de Augustin: „Îmi voi spune mărturisirile mele nu numai înaintea ta, cu o tainică bucurie cutremurătoare și cu o tainică mâhnire plină de speranță, ci și în auzul fiilor credincioși ai oamenilor, al celor care împărtășesc bucuria mea și sunt părtași la condiția mea de muritor, concetățeni ai mei și călători împreună cu mine, însoțindu-mă pe calea mea și pășind fie înaintea mea, fie în urma mea. Aceștia sunt robii tăi, frați ai mei, pe care i-ai dorit să-ți fie fii, iar mie stăpâni și pe care mi-ai poruncit să-i slujesc dacă vreau să trăiesc cu tine și întru tine...; mă voi dezvălui deci în fața aceluia pe care mi-ai poruncit să-i slujesc, dar nu așa cum am fost, ci așa cum sunt acum și cum voi fi de acum înainte”¹. Dumnezeu este martorul care știe și înțelege demersul lui Augustin pentru a ajunge la adevăr.

Confesiunile, o mărturie a demnității naturii umane

Este interesant și profitabil pentru oricine vrea să cunoască geniul, gusturile, moravurile, onestitatea, sinceritatea și celelalte calități ale lui Augustin, să citească *Confesiunile* care descriu sufletul său în căutarea lui Dumnezeu cu cea mai mare fidelitate. El povestește nu numai faptele la care oamenii au putut fi martori, dar și pe acelea pe care Dumnezeu singur, care citește în adâncul inimilor, putea să le cunoască și le expune una câte una, pe cele bune ca și pe cele rele. El reamintește în această capodoperă literară, și încă în cele mai mici detalii, chiar și greșelile cele mai ușoare din viața sa

1 Sfântul Augustin, *Confesiuni* X, 4, trad. de E. Munteanu, București, Nemira, 2010, pp. 305-306.

trecută, și binefacerile pe care le-a primit de la Dumnezeu. Augustin lasă astfel posterității un monument veșnic al penitenței și recunoștinței sale și un exemplu admirabil despre dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu față de ființa umană.

Mărturisirea lui Augustin este presărată de trei întrebări fundamentale, puse încă la începutul lucrării: *de unde vin? de ce exist? unde merg?*² Aceste întrebări nu găsesc decât un singur răspuns în existența marelui teolog apusean: Dumnezeu. Eu vin de la Dumnezeu, natura umană vine din mâinile creatoare ale lui Dumnezeu. Exist datorită voinței și iubirii lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu are un proiect de iubire cu fiecare ființă umană în parte. Merg spre Dumnezeu, destinația ultimă a naturii umane, după cum autorul afirmă chiar de la începutul Confesiunilor: „Pentru tine ne-ai zidit (Doamne), iar inima noastră este neliniștită până să-și afle odihna în tine”³. De aceea, Augustin propune oricărui cititor al *Confesiunilor* sale să recitească propria lui experiență și originea naturii sale umane la lumina iubirii lui Dumnezeu, iubire manifestată în mod desăvârșit în întruparea, moartea și învierea Fiului său, Isus Cristos, Mântuitorul. În *Confesiuni* se întâlnesc mai multe genuri literare: narațiune, exclamații, rugăciune, dialog, speculații teologice și filosofice, exegeză, exortație; de asemenea, autorul descrie propriul drum spiritual, uman, moral, biblic și mistic.

Încă de la început, episcopul de Hipona recunoaște nimicnicia sa înaintea Creatorului a toate. Și totuși, așa neînsemnat și părțică a creației, el consideră o imensă onoare să aducă laudă Dumnezeului bun și îndurător, fiindcă frumusețea și măreția naturii umane constau în arta Creatorului a toate. Dacă toate celelalte creaturi vin la existență printr-un cuvânt al Creatorului: „Să fie lumină. Și a fost lumină” (Gn 1,3), etc., omul își are originea în urma unui „colocviu divin”: „Să-l facem pe om după chipul și asemănarea noastră...; și l-a creat Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a creat; bărbat și femeie l-a creat” (Gn 1,26-27)⁴. Din trăirile pruncilor, autorul înțelege înclinația omului spre rău încă din

2 Sfântul Augustin, *Confesiuni* I, 2-5, pp. 50-53.

3 Sfântul Augustin, *Confesiuni* I, 1,1, p. 49.

4 Sfântul Augustin comentează deseori acest verset al Sfintei Scripturi pentru a sublinia de fiecare dată măreția naturii umane și legătura privilegiată ce-l unește pe Dumnezeu cu ființa umană: *De genesi contra manichaeos* (388-389), *De Genesi ad litteram liber imperfectus* (393-394; *Confesiuni*, cărțile XI-XIII (397-401) vezi: M.-A. Vannier, „Saint Augustin et la création”, în: *Augustiniana. Mélanges T.J. Van Bavel*, Peters Publichers, Louvain, 1990, pp. 349-371.

fașă. Odată cu dobândirea limbajului crește și potențialitatea omului de a păcătui. Totuși, Augustin nu se oprește nici la păcat, nici la răutatea omului când săvârșește păcatul, „a face răul din plăcerea de a face răul”⁵, ci merge mai departe pentru a vedea mâna Providenței divine, care nu poate lăsa ca propria lui făptură să meargă spre autodistrugere. În Isus Cristos, Dumnezeu întinde mâna sa milostivă omului pentru a-l scoate din mreșile păcatului și a-i reda viața harului și pentru a restabili în el chipul și imaginea divină⁶.

După ce a făcut școala primară în satul natal, Tagaste, Augustin urmează cursurile școlii gimnaziale în orașelul Madaura, unde descoperă un interes deosebit pentru literatură, gramatică și arta retoricii. Din lipsa mijloacelor financiare, tatăl său Patricius, mic funcționar comunal, nu-și permite să-l trimită la studii mai departe și Augustin va petrece un an de lăncezeală (vârsta de 16 ani)⁷. În cele din urmă, un binefăcător sponsorizează cheltuielile studiilor și Augustin poate pleca la Cartagina, marea metropolă a Africii de Nord. Aici aprofundează studiul gramaticii, literaturii și retoricii. Programul studiilor l-a condus să citească o lucrare fundamentală a marelui autor latin, Cicero, *Hortensius*. Citirea acestei cărți produce în sufletul tânărului student prima sa mare convertire: convertirea la filosofie⁸. Ideea care a reținut atenția sfântului Augustin suna cam așa: „Dacă trebuie să filosofezi, atunci trebuie să filosofezi; dacă nu trebuie să filosofezi, și atunci trebuie să filosofezi, fiindcă doar filosofând poți aduce argumente de ce nu filosofezi”⁹. „Într-adevăr, citirea acestei cărți mi-a schimbat starea de

5 Sfântul Augustin, *Confesiuni* II, 6-7, pp. 87-90.

6 I. Bochet, „Le statut d’image dans la pensée augustinienne”, *Archives de philosophie*, 2009, pp. 249-269.

7 Sfântul Augustin povestește acest an nefast pentru el în cartea a doua a *Confesiunilor*, pp. 78-93.

8 Referitor la influența pe care o va juca de acum înainte marele autor clasic latin Cicero, vezi: M. Testard, *Saint Augustin et Cicéron*, tome 1: Cicéron dans la formation et dans l’œuvre de saint Augustin, colecția Etudes augustiniennes. Série Antiquité, Paris, 1958 și T. Kato, „L’influence de l’*Hortensius* sur St. Augustin”, în: *Japan Society of Medical Physics*, vol 5, pp. 96-102.

9 Saint Augustin, *Les Confessions*, Bibliothèque augustinienne 13, Desclée de Brouwer, Paris, 1962, note complémentaire 13, pp. 667-668; doar câteva paragrafe din lucrarea lui Cicero au ajuns până la noi, textul nostru fiind notat cu § 12; vezi: M. Ruch, *L’Hortensius de Cicéron. Histoire et reconstitution*, Paris, Les Belles Lettres, 1958; devenit creștin și episcop de Hipona, Augustin va traduce această idee în următorii termeni: „Dacă trebuie

spirit, a întors rugăciunile mele către tine Doamne, și a prefăcut în întregime legămintele, juruințele și dorințele mele”¹⁰. Un singur lucru regretă el în această lucrare: lipsa cu desăvârșire numele lui Cristos, nume pe care Augustin l-a băut odată cu laptele matern.

Pentru a găsi răspunsuri la întrebarea fundamentală a existenței omului: „de unde vine răul?”, Augustin cade pradă sectei maniheilor care-i propuneau o soluție pe cât de simplă pe atât de complexă. Mani, fondatorul sectei, propunea ipoteza existenței a doi Dumnezei, unul Bun și unul Rău, din veșnicie¹¹. Lupta dintre cei doi a dat naștere creației constituite din amestec de particule bune și particule rele. Omul trăiește pe pământ după bunul plac al acestor forțe: răul făcut de om este imputabil particulelor rele din om, iar binele este lucrarea particulelor bune. Cu alte cuvinte, ființa umană este transformată într-o „marionetă”, nefiind în măsură să dispună de bine și de rău, liberul arbitru, nici să fie responsabil. După aproape zece ani de îndoctrinare maniheană, Augustin descoperă filosofia neo-platonicilor. Aceștia îi prezintă existența unui Dumnezeu Transcendent, care poate fi atins prin contemplație, însă care nu poate intra în relație sau în dialog cu omul¹². Viitorul teolog descoperă în realitate „Patria”, însă nu i se

să crezi în Dumnezeu, atunci trebuie să crezi în Dumnezeu; dacă nu trebuie să crezi în Dumnezeu, și atunci trebuie să crezi în Dumnezeu, fiindcă doar crezând în Dumnezeu poți aduce argumente valabile de ce nu crezi în Dumnezeu”; vezi: M. Neusch, *Augustin. Un chemin de conversion*, Desclée de Brouwer, Paris, 1986, pp. 41-58.

10 Sfântul Augustin, *Confesiumi* III, 4, p. 100.

11 În cartea a III-a a *Confesiumilor* sale, sfântul Augustin descrie gândirea maniheilor despre Dumnezeu, iar în *Contra Faustum* XX, 2 prezintă trinitatea maniheilor așa ca a auzit-o el însuși din gura unuia dintre cei mai iluștri predicatori manihei din acea vreme, Faustus: „Referitor la Dumnezeu Tatăl Atot-Puternic, la Cristos Fiul său și la Duhul Sfânt, adorăm divinitatea una și identică sub această triplă denumire. Însă noi credem că Tatăl locuiește această lumină supremă și originară, pe care Paul o numește undeva „inaccesibilă” (1 Tim 6, 16); Fiul își are locuința în această lumină, vizibilă și derivată; însă, deoarece Fiul este o ființă dublă, după cum Apostolul dă mărturie când spune că Isus Cristos este Puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu (1 Cor 1, 24), credem că Puterea sa locuiește în Soare iar Înțelepciunea sa în Lună. Referitor la Duhul Sfânt, care este Maiestatea de rangul al treilea, mărturisim că întreaga regiune a aerului este locuința și receptacolul său: din puterile lui și din abundența sa spirituală pământul l-a conceput și l-a zămislit pe Isus suferind (*Iesum patibilem*), care este viața și mântuirea oamenilor, atârnat de lemn. De aceea ritualurile noastre sacre privesc toate lucrurile, așa cum ale voastre se referă la pâine și potir... Asta este credința noastră”.

12 Vezi G. Rachet, „Saint Augustin et les *Libri platonicorum*”, în *Bulletin de l'Association*

prezintă și Calea ce conduce la acea Patrie¹³. Citirea prologului Evangheliei după sfântul Ioan, „La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu..., și Cuvântul s-a făcut trup și a locuit între noi” (In 1,1.14), îl conduce să se atașeze acestui Cuvânt care este în același timp: Patria și Calea. Cristos Dumnezeu este Patria spre care mergem, Cristos Om este Calea pe care mergem; prin Cristos Om, mergem la Cristos Dumnezeu. „Căutam Calea, însă nu am găsit-o până când nu l-am îmbrățișat pe Unicul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Omul Isus Cristos, Dumnezeu”¹⁴. Dacă omul nu se poate înălța până la Dumnezeu, atunci Dumnezeu s-a coborât până la om, pentru ca prin întruparea sa să-l îndumnezeiască: „Dumnezeu l-a trimis mai întâi pe Fiul său să devină participant la condiția noastră muritoare pentru ca noi să credem că vom putea fi participanți la dumnezeirea sa”¹⁵.

Devenit retor imperial între timp, la Milano, îl întâlnește pe episcopul acestui oraș, Ambrozie, un adevărat duhovnic și îndrumător de suflete¹⁶, care-l înscrie pe lista catehumenilor în vederea primirii botezului creștin. Augustin mai auzise mărturii despre mari personaje convertite la creștinism: Marius Victorinus¹⁷, Sfântul Anton Abate¹⁸, doi funcționari imperiali și logodnicele lor. Tocmai când el se familiariza cu aceste exemple, trăiește o experiență mistică ce pune capăt frământărilor și efortului său de a-L înțelege pe Dumnezeu pentru a adera la credința în El. Pe când se afla în gradina din Cassiciacum, sub un smochine, aude o voce: *Tolle, lege!*, adică: Ia și citește!¹⁹ Prima lucrare ce se prezintă ochilor săi este *Scrisoarea către*

Guillaume Budé, 1963/3, pp. 337-347 și Y. Meessen, „Platon et Augustin: mêmes mots, autre sens”, în *Revue des sciences philosophiques et théologiques*, 2005/3, pp. 433-458.

13 Cf. G. Madec, *Le Christ de Saint Augustin. La Patrie et la Voie*, colecția „Jésus et Jésus-Christ”, nr. 36, Desclée, Paris, 2001, în particular pp. 131-150.

14 Sfântul Augustin, *Confesivum* VII, 9, pp. 220-221.

15 Sfântul Augustin, *Comentarii la Psalmi* 66, 9; cf. Sfântul Augustin, *Sermo* 119, 5.

16 Referitor la relația dintre cei doi mari teologi apuseni, vezi *Connaissance des Pères de l'Église*, nr. 103, « Augustin et Ambroise », Nouvelle Cité, Paris, 2006.

17 Vezi: P. Hadot, *Marius Victorinus: recherches sur sa vie et ses œuvres*, Paris, Études augustiniennes, 1971.

18 Vezi: Atanasie cel Mare, *Viața cuviosului părintelui nostru Antonie*, traducere și studiu introductiv de D. Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.

19 Sfântul Augustin, *Confesivum* VIII, 12, p. 266. Referitor la această experiență spirituală a sfântului Augustin, vezi: P. Courcelle, *Recherches sur les Confessions de saint Augustin*, Bocard, Paris, 1950, „Le „tolle, lege”, fiction littéraire et réalité”, pp. 188-202.

Romani a Apostolului Paul: „Îmbrăcați-vă în Isus Cristos și nu vă îngrijiți de poftele trupului” (*Romani* 13:13). I-a fost suficient pentru a vedea aici vocea divină, Maestrul său interior, care-l chema la necesitatea schimbării existenței îmbrăcându-l pe Isus Cristos, Unicul Mijlocitor între Dumnezeu și om (cf. 1 Timotei 2:5).

Din acest moment viața lui va fi o continuă trăire sub privirile milostive ale lui Dumnezeu care-i cere să-L înveșmânteze pe Isus Cristos, adică să părăsească toate pentru a se dedica, trup și suflet, slujirii lui Dumnezeu. După botez, „am primit botezul, iar neliniștea vieții din trecut s-a depărtat de la noi”²⁰, părăsește toate funcțiile și onorurile imperiale și se retrage în patria natală, Tagaste, Souk-Ahras, din Algeria de astăzi. Însă înainte de a lua vaporul pentru Africa din portul Ostia, lângă Roma, Augustin trăiește o experiență mistică, un extaz, împreună cu mama lui, Monica. Aflându-se în dialog despre realitățile viitoare, au fost transportați în duh și li s-a dat să trăiască un crâmpei din fericirea la care iau parte cei drepti după trecerea prin moartea trupului: „Discuția noastră ne-a condus la concluzia că nicio plăcere dată de simțurile trupului, oricât de mare ar fi ea și oricât de vie ar fi lumina corporală în care s-ar scălda, nu poate fi comparată și nici măcar menționată față de bucuria vieții veșnice a sfinților”²¹. După această experiență, Monica se îmbolnăvește grav și-și sfârșește pelerinajul pământesc la Ostia, unde este și îngropată și se află o biserică închinată memoriei ei până astăzi.

Ajuns la Tagaste, fondează în casa părintească primul nucleu de viață monahală cu un program riguros de rugăciune, reflecție teologică și filosofică și lucru manual. Este chemat să ia cuvântul în toate sinoadele locale și provinciale pentru apărarea credinței ortodoxe creștine. Pe când se afla la Hipona, unde era chemat să vorbească despre *Crezul de la Niceea Constantinopol* și să convingă un vechi prieten să devină creștin, intră în catedrală în momentul în care episcopul Valerian cerea credincioșilor să-i dea un preot ca ajutor pentru ministeriul predicării. Dintr-o dată s-a auzit un singur glas: „Augustin preot”²². Patru ani mai târziu, același episcop dorește să-l aibă pe preotul Augustin ca succesor pe scaunul episcopal la moartea sa, făcând astfel din el episcopul său co-ajutor. Un an mai târziu, în 396, devine episcop titular de Hipona, comunitate pe care o va păstori până la moartea

20 Sfântul Augustin, *Confesioni* IX, 6, p. 281.

21 Sfântul Augustin, *Confesioni* IX, 10, pp. 290-291.

22 Cf. Paulin de Nole, *Vita Augustini*.

sa, în anul 430. Împăratul Teodosie al II-lea a trimis o delegație imperială pentru a-l invita pe Augustin la al treilea conciliu ecumenic desfășurat la Efes, însă l-au aflat deja trecut la cele veșnice.

Ca episcop a fondat în palatul episcopal o școală teologică de tip monahal la care se formau viitorii ieromonahi. De asemenea, prin scrieri, predici și discursuri s-a dovedit a fi un neobosit apărător al credinței împotriva tuturor erezilor timpului: arianism²³, sabelianism²⁴, maniheism²⁵, pelagianism și donatism²⁶ etc. Blândețea și înțelepciunea lui au făcut din Augustin un păstor model, fără a pregeta niciun efort atunci când era vorba despre Biserică, Trupul Mistic al lui Cristos. Printre cele mai însemnate lucrări se numără: tratatul *De Trinitate*, lucrarea enciclopedică *De Civitate Dei*, *Comentarii la Evanghelia după sfântul Ioan*, tratate anti-donatiste și antipelagiene, dar și lucrări exegetice, filosofice, spirituale și mistice.

Convertirea, o experiență a demnității naturii umane

„Dumnezeu, Mântuitorul nostru, vrea ca toți oamenii să se măntuiască și să ajungă la cunoașterea adevărului” (1 Timotei 2:3-4). Sfântul Augustin ajunge la o asemenea convingere de credință după ce-și dă adeziunea la credința creștină, înțelegând astfel proiectul minunat al lui Dumnezeu față de natura umană, creatura sa. *Confesiunile* nu sunt decât o aducere de mulțumire lui Dumnezeu pentru lucrarea minunată săvârșită de Creator în viața sa: „În fața ta, Doamne, stau dezvelit, așa cum sunt. Și în ce scop mă mărturisesc ție, am spus-o deja. Și mă mărturisesc nu prin cuvinte și strigăte trupești, ci prin cuvintele inimii și prin strigarea gândirii mele, pe care urechea ta o poate înțelege. Când sunt păcătos, a mă mărturisi către tine nu

23 Arie (250-336) neagă divinitatea Fiului lui Dumnezeu, zicând că este o creatură ca oricare altă creatură, prima în ordinea creației; vezi R. Williams, *Arius. Heresy and Tradition*, (ed. Revizuită), William B. Eerdmans Publishing, Michigan, 2002, în particular pp. 95-107.

24 Sabelius (215-270) consideră că Dumnezeul unic se manifestă în istoria măntuirii sub trei moduri: Tată, la creație; Fiu, la răscumpărarea omului; Duh Sfânt, la lucrarea sfințitoare a Bisericii.

25 Mani (216-274/277) propune o religie sincretistă în care sunt amestecate elemente din creștinism, budism, iudaism și zoroastrism; Augustin va adera la această mișcare timp de 10 ani.

26 Pelagiu (350-420), neagă necesitatea harului pentru măntuirea omului, iar Donatus (270-355) se împotrivesc hotărârii bisericești de a-i reintroduce pe *lapsi* în rândurile creștinilor.

înseamnă altceva decât să-mi fie silă de mine; când sunt însă bun, atunci mărturisirea nu înseamnă altceva decât să nu-mi însușesc mie acest merit, fiindcă tu, Doamne, îl binecuvântezi pe cel drept (Psalmii 7:12), dar mai înainte de asta tu îl îndepărtezi pe cel păcătos (Romani 4:5). Mărturisirea mea, Dumnezeuul meu, pe care o fac înaintea privirilor tale (Psalmii 96:6), se petrece, așadar, deopotrivă și în tăcere, și în liniște; căci deși glasul meu tace, inima mea strigă! Tot ceea ce spun bine oamenilor tu ai auzit înainte în inima mea, iar tot ceea ce tu auzi în inima mea tu mi-ai spus mai înainte”²⁷.

Convertirea la filosofie. Prima convertire subliniată de episcopul de Hipona în *Confesiumi* este „convertirea la filosofie”: „La o vârstă încă fragedă (*imbecilla tunc aetate*) învățam tratatele de elocință, în care doream să strălucesc în scopul nedemn și nestatornic de a gusta bucuriile deșertăciunii omenești. Urmând rânduiala obișnuită a acestei învățături, am ajuns la cartea unui oarecare Cicero, la care aproape toată lumea admiră mai mult limba decât spiritul. Această carte se numește *Hortensius* și cuprinde o exortăție în studiul filosofiei. Citirea acestei cărți mi-a schimbat starea de spirit, a întors rugăciunile mele către tine, Doamne, și a prefăcut în întregime legămintele, juruințele și dorințele mele. Toate speranțele deșarte și-au pierdut pentru mine dintr-o dată orice însemnătate, năzuiam spre nemuritoare înțelepciune cu o incredibilă înflăcărare a inimii și am început să mă ridic de la pământ, ca să mă reîntorc către tine. Nu pentru a-mi șlefui stilul... citeam cu nesaț această carte. Mai mult decât modelul elegant de a vorbi, în această carte m-au atras și m-au convins tocmai lucrurile despre care se vorbea. Cât de mult ardeam, Dumnezeuul meu, cât de mult ardeam de dorința de a zbura de la cele pământești către tine, fără să știu ce ai de gând să faci cu mine!”²⁸ Așadar, Augustin are vârsta de 19 ani, aflându-se deja de doi ani în marea metropolă a Africii de Nord, Cartagina, unde urmează cursuri de retorică și gramatică. În acest oraș, recunoscut pentru mondenitățile lui, tânărul Augustin prinde gustul pentru teatru în care au loc scene de o obscenitate de nedescris și astfel adoptă o viață frivolă, de care își va aminti cu regret mai târziu.

În cadrul programului său de studiu este nevoit să citească una din cele mai însemnate lucrări ale lui Cicero, *Hortensius*²⁹ ce marchează o tur-

27 Sfântul Augustin, *Confesiumi* X, 2, p. 302.

28 Sfântul Augustin, *Confesiumi* IV, 7, pp. 99-100.

29 *Hortensius* este un îndemn la filosofie, scris de Cicero în anul 45 î.d.C.; nu ne rămân astăzi decât câteva fragmente ce ne permit totuși să evaluăm conținutul. Intenția lucrării

nură decisivă în viața sa. Devine un îndrăgostit de înțelepciune (*sapientia*), iar la greci, dragostea față de înțelepciune (*sophia*) se numește filosofie. Din acel moment, Augustin se detașează de slava deșartă și de plăcerile lumești și începe o adevărată căutare a înțelepciunii, cum o numește el: *immortalitatem sapientiae*. Augustin arde de dorința de a face această mare descoperire. Când scrie *Confesiunile*, episcopul este conștient de declinul maniheismului și deplânge tristețea tineretului intelectual care și-a făurit un ideal de viață din această învățătură care denigrează natura umană, considerând-o creatura Dumnezeului rău. Cicero îl ajută pe tânărul intelectual Augustin să se ridice deasupra materiei și să îndrăgească lucrurile spirituale, întărind astfel convingerea că destinul naturii umane nu este răul sau abisul, ci binele și fericirea veșnică.

După lectura lui *Hortensius*, Augustin amintește cum a citit el pentru prima dată Biblia, o carte pe care el încerca să o înțeleagă prin prisma unui limbaj elevat, asemănător limbajului ciceronian. Eșecul este total. Pe de o parte, textele biblice nu se ridică nicidecum la nivelul textelor din *Hortensius*, iar, pe de altă parte, maniheii vin în sprijinul tânărului student care nu căuta în textele sfinte un mesaj sacru ci o explicație a rânduiei cosmosului și vieții. Mai târziu, Augustin va deplânge totuși că în *Hortensius* nu a găsit numele lui Cristos. Lectura defectuoasă a Scripturii și dorința tânărului Augustin de a găsi răspunsuri la întrebările existențiale ale naturii umane: de unde vin?, de ce exist?, încotro mă îndrept?, ce este binele și cine este autorul lui?, ce este răul și cine este autorul lui?, unde este originea naturii umane?, etc. l-au făcut să se îndrepte și să adere la secta maniheilor, care veneau cu răspunsuri simpliste.

Convertirea la maniheism. Fiind dotat cu dorința după dobândirea înțelepciunii, tânărul student din Cartagina aspiră la mai mult, iar secta lui Mani îi oferă pe platou răspunsuri la întrebările lui. Devenit episcop și revizuiind anii petrecuți în compania acestor oameni, Augustin își va da seama că erau plini de orgoliu, trupești, vorbăreți peste măsură, capcane ale diavolului, deoarece denigrau persoana umană și o considerau creatura diavolu-

este a ceea de a stârni în cititor necesitatea unei educații în filosofie, drept fiind calea înțelepciunii care pregătește omul pentru moarte și pentru viața cerească; găsim, de asemenea, în această lucrare o temă îndrăgită mult de Augustin: „toți oamenii doresc să fie fericiți” (§ 36), iar în cartea a X-a a *Confesiunilor*, episcopul demonstrează că fericirea omului nu este altul decât Dumnezeu; vezi: *L'Hortensius de Cicéron. Histoire et reconstitution*, Paris, Les Belles Lettres, 1958.

lui: „În această stare de spirit am căzut în mijlocul unor oameni care aiureau plini de trufie, foarte aplecați spre lucrurile trupești și foarte vorbăreți. În vorbirea lor se ascundeau niște lanțuri diabolice, ca un fel de clei alcătuit dintr-un amestec al silabelor numelui tău, ale Domnului nostru Isus Cristos și ale Mângâietorului nostru, Duhul Sfânt. Aceste sunete nu păreau niciodată buzele lor, dar nu însemnau decât simple sunete, scârțâit fără rost al limbii lor, căci inima lor era golită de adevărul pe care ele îl desemnează...; ei îndrugau vrute și nevrute nu numai despre tine, care ești cu adevărat Adevărul, dar și despre elementele și fapăturile acestei lumi, creatura ta...; eu a trebuit totuși să mă despart de ele și să le depășesc pentru dragostea față de tine, o, Părinte al meu, tu care ești Binele suprem și Frumusețe a tuturor frumuseților”³⁰. Această părere a lui Augustin despre manihei este întemeiată în primul rând pe iluzia lor referitor la creația lui Dumnezeu, în particular crearea naturii umane. Gândirea lor se opune revelației biblice, care îl prezintă pe om creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (cf. Gen. 1,26-27) și așezat în grădina Edenului, sau paradisul pământesc. Teoria gnostică a maniheilor cu privire la actul creației și la mântuire, rezervată înțelegerii unor inițiați, este bazată pe un dualism absolut; pe o cosmogonie care explică creația lumii, astrilor, vegetației; pe o antropologie care demonstrează originea dualistă a omului; pe o concepție a istoriei în trei epoci: început, amestec între lumină și întuneric, despărțirea escatologică; pe o etică ce are ca fundament antagonismul materie/spirit.

Sfânta Treime a maniheilor este un amestec de noțiuni gnostice și biblice. Tatăl este Dumnezeu luminii, primul dintre dumnezei, Dumnezeu ascuns a cărei lumină a fost revelată; este lumina fericită, îndestulată cu slavă; este lumina strălucitoare care trimite razele sale pe pământ. Tatăl îl trimite pe Omul Primordial, ființa desăvârșită, să lupte împotriva întunericului. Domnul Isus Cristos este Fiul Măreției, al doilea dintre dumnezei, venit în lume; venirea sa este prezentată într-o dublă perspectivă: perspectiva gnostică insistă asupra trupului spiritual al Domnului Isus, adică o venire fără trup, natura trupească fiind ceva denaturat; perspectiva apostolilor care au vorbit despre o formă de sclav și de o aparență omenească (cf. Fil. 2,7). Sfântul Augustin deslușește trei figuri ale lui Isus prezente în economia maniheană a mântuirii: 1) Isus Strălucirea Măreției divine, inițiatorul ultimei etape a redobândirii luminii, este o ființă transcendentă și

30 Sfântul Augustin, *Confesioni* III, 6, p. 102.

cosmică, Creatorul gnozei; 2) a doua figură poartă diferite nume; episcopul de Hipona îl numește *Jesus patilibis*, viața și mântuirea oamenilor³¹; textele maniheene vorbesc despre „Crucea de lumină” și „Însuflețitorul lumii”; 3) a treia figură este făurită prin descrieri mitologice și istorice: este Fiul Tatălui, a venit în această lume luând o natură umană în țara evreilor³². Căutător de Dumnezeu și al sensului naturii sale umane, Augustin cade pradă acestor teorii fără să-și poată explica mai târziu cum de a putut îmbrățișa asemenea învățături, aderând la cristologia acestei secte³³. Mângâietorul, al treilea dumnezeu în ierarhia maniheilor, este Mani însuși trimis de Isus, conform textului ioinin 16,7-13: „Eu vă spun adevărul: este mai bine pentru voi ca eu să plec, pentru că, dacă nu mă duc, Mângâietorul nu va veni la voi; însă, dacă mă duc, îl voi trimite la voi... Mai am multe să vă spun, dar acum nu le puteți purta. Însă, când va veni el, Duhul adevărului, vă va călăuzi în tot adevărul, căci nu va vorbi de la sine, ci va spune ceea ce va auzi și vă va vesti lucrurile care vor veni”. Mângâietorul a coborât asupra lui Mani și a vorbit prin acesta revelând misterele, de aceea discipolii săi îi spuneau: „Tu ești Mângâietorul care vine de la Tatăl, Revelatorul tuturor misterelelor”³⁴. Aici găsim dogma maniheilor întâlnită deseori sub formă de rugăciune în pietatea lor. Mângâietorul, în persoana lui Mani, revelează calea adevărului și existența celor două naturi, cea a luminii și cea a întunericului, despărțite una de cealaltă încă de la origine. Mângâietorul devine astfel Tatăl credincioșilor, Soarele cel nou, Mântuitorul Bisericii. Devenit creștin și episcop, sfântul Augustin nu poate decât să prezinte falsitatea și pericolul unei asemenea învățături pentru credința creștină; acestea sunt piedici ale diavolului și nu sunt decât silabe și sunete zgomotoase, zăngănitore, fără nicio consistență.

Convertirea la neo-platonism. Orgoliul și smerenia sunt cele două forțe ce se opun în natura umană a lui Augustin. Orgoliul îi spune că

31 Sfântul Augustin, *Contre Fauste le manichéen* XX, 2, Bibliothèque augustiniennne 18/B, Paris, Institut des études augustiniennes, 2020, p. 524.

32 Pentru detalii cu privire la doctrina maniheană se pot consulta două lucrări de referință: M. Tardieu, *Le Manichéisme*, collection Que sais-je?, PUF, Paris, 1981, 128 pagini și H.-Ch Peuch, *Le Manichéisme: Son fondateur. Sa doctrine*, Civilisations du Sud (Musée Guimet), 1949.

33 Vezi J. Ries, „Jésus-Christ dans la religion de Mani”, în *Augustiniana* nr. 14/1964, pp. 437-457.

34 Kephalion 1, 16, 23-31, text citat de J. Ries, „Le Confessioni” di Agostino d’Ippona, Libri III-V, Palermo, Edizioni Augustinus, 1984, p. 14.

Dumnezeul revelat de textele sfinte este unul antropomorf, iar limbajul pentru a-l revela este unul simplist, dacă nu chiar barbar³⁵. Smerenia este cea care-i șoptește la „urechea” inimii că este măreață și este calea împrumutată de Fiul lui Dumnezeu, Monogen, pentru a stârpi orgoliul din natura umană și a-i permite ridicarea ei spre realitățile spirituale, divine. În timpul acestei lupte interioare, Augustin cade peste niște cărți neo-platonice: „Prin intermediul unui om umflat de o trufie monstruoasă, Tu mi-ai făcut rost de anumite cărți ale filosofilor platonicieni, traduse din limba greacă în latină. În aceste cărți am citit – desigur, nu întocmai cu aceste cuvinte, dar totuși în cu totul același înțeles și sprijinindu-se pe o mulțime de argumente diferite – că la început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul; acesta era la început la Dumnezeu. Toate printr-însul s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut. În El se afla viața și viața era lumina oamenilor. Și lumina luminează în întuneric, iar întunericul nu a cuprins-o (Ioan 1:1-5). Am mai citit că sufletul omului, cu toate că depune mărturie despre lumină, nu este el însuși lumină; că doar Cuvântul, care este Dumnezeu însuși, este lumina adevărată care luminează pe orice om care vine în această lume; că în lume se afla și lumea prin el s-a făcut, dar lumea nu l-a cunoscut (Ioan 1:5-10). În acele cărți nu am citit însă că întru ale sale a venit, iar ai săi nu l-au primit, dar tuturor celor care l-au primit și care cred în numele lui le-a dăruit puterea să devină fi ai lui Dumnezeu (Ioan 1:13). Am mai citit, de asemenea, că Dumnezeu-Cuvântul nu din carne, nu din sânge, nici din voința bărbatului, nici din dorința cărnii nu s-a născut, ci din Dumnezeu s-a născut (Ioan 1:13); dar că Cuvântul trup s-a făcut și a locuit între noi (Ioan 1:14), iarăși nu am citit în acele cărți. Exprimată în mod diferit și în felurite chipuri am descoperit în acele scrieri ideea că Fiul, fiind de aceeași ființă cu Tatăl, nu a sosit drept o uzurpare faptului de a fi egal cu Dumnezeu (Filipeni 2:6), întrucât, prin natura sa, Fiul este același cu Tatăl. În cărțile acelea nu stă scris însă că s-a golit pe sine însuși luând firea de rob, devenind asemenea oamenilor, aflându-se la înfățișare precum un om; s-a umilit pe sine însuși, supunându-se până la moarte, și anume moartea pe cruce. Pentru aceia și Dumnezeu l-a înălțat din morți și i-a dăruit un nume care este mai presus de orice nume, pentru ca în numele lui Isus să se încovoie orice genunchi, al celor din cer, al celor de pe pământ și al

35 Vezi mai multe detalii cu privire la raportul sfântului Augustin cu Sfânta Scriptură înainte și după convertirea lui la creștinism: E. Dubreucq, *Le cœur et l'Écriture chez saint Augustin. Enquête sur le rapport a soi dans les « Confessions »*, Paris, Septentrion, 2003, 264 pagini.

celor de sub pământ, și orice limbă să depună mărturie că Domn este Isus Cristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl (Filipeni 2:7-11)³⁶. Aceste cărți l-au ajutat pe Augustin să facă diferența între prezumție și mărturisire, între cei care văd Patria – neo-platonicii – și Calea ce conduce la această Patrie³⁷: *via humilitatis*. Neo-platonicii pot contempla Cuvântul în sfera sa divină, însă nu-și pot închipui întruparea lui în natura noastră umană (Ioan 1:14), nu pot admite luarea unei condiții de sclav (Filipeni 2:6), moartea sa pentru cei necredincioși (Romani 5:6); aceste realități sunt ascunse înțelepților filosofi, însă sunt revelate celor mici și nepricepuți (Matei 11:25). Așadar, filosofii îi arătau Patria lui Augustin și-l îndemneau să se mulțumească doar să o contemple, însă Evanghelia îi va arăta și Calea pentru a ajunge la acea Patrie: întruparea Cuvântului – prin Cristos se ajunge la Cristos, adică prin Cristos întrupat, Calea, se ajunge la Cristos Dumnezeu, Patria. Neo-platonicii pretind că-l cunosc pe Dumnezeu însă, în orgoliul lor, nu pot admite misterul umilinței Cuvântului întrupat. Filosofii au văzut Patria și chiar i-au permis și lui Augustin să o vadă, însă nu au voit să cunoască Calea și nu i-au putut-o arăta nici lui Augustin. Filosofilor le lipsea noțiunea de caritate – *agape* – temelia care stă la baza revelației biblice și la consolidarea credinței Bisericii.

Cercetătorul Augustin este convins că natura umană este creată pentru fericire, pentru a intra în comuniune cu Creatorul său, pentru a învăța iubirea chiar de la izvorul iubirii. O asemenea convingere stă la baza întregului demers al tânărului Augustin; își dorește să-l cunoască pe Dumnezeu înainte de a crede în el; convertirea sa va consta în faptul de a înțelege că mai întâi trebuie să creadă pentru ca mai apoi să facă efortul intelectual de a înțelege credința sa. Isus Cristos joacă rolul de Mijlocitor în această convertire. Om și Dumnezeu în același timp, Cristos redă naturii umane acea măreție cu care a fost înzestrată la creație și capacitatea de a-l contempla pe Dumnezeu în strălucirea sa: *capax Dei*, adică posibilitatea ca omul să se cunoască pe sine însuși conform adevărului profund al vocației divine a naturii umane³⁸. După experiența convertirii la filosofie, în urma citirii lui *Hortensius* a lui Cicero și după experiența nefastă în secta maniheilor, în

36 Sfântul Augustin, *Confesiumi* VII, 9, pp. 220-221.

37 Cf. G. Madec, *Le Christ de saint Augustin...*, pp. 31-44.

38 E. Bailleux, „La christologie de saint Augustin dans le *De Trinitate*”, în: *Recherches augustiniennes et patristiques*, 1971, vol. 7, pp. 219-243.

sfârșit putem remarca la Augustin că citirea cărților neo-platonicilor a provocat în el o mișcare eliberatoare³⁹, adică dezrobirea spiritului său inhibat până atunci, incapabil să conceapă o substanțe imaterială. Asistăm aici la o adevărată experiență personală trăită de Augustin, nu doar la dobândirea unei informații cărturărești⁴⁰. Cărțile neo-platonicilor i-au dat acea impulsie exterioară pentru a intra în sine, în intimitatea ființei sale și acolo să-l descopere pe Dumnezeu, pe adevăratul Dumnezeu, Unul în ființă și Întreit în persoane, după cum se exprimă el însuși în lucrarea *Soliloques*: „O, Adevăr veșnic și Caritate adevărată și îndrăgită Veșnicie, Tu ești Dumnezeul meu”⁴¹. Prin intermediul acestor cărți, Dumnezeul cel adevărat a făcut un pas în plus cu Augustin în căutarea adevărului și i-a arătat că Dumnezeul creștinilor este cu mult superior Dumnezeului promovat de învățatura filosofilor. Astfel, Augustin înțelege că Dumnezeul biblic este unicul Dumnezeu adevărat, iar natura umană are ca vocație măreață: îndumnezeirea, adică deplina comuniune cu Dumnezeu Creatorul ei⁴². Descoperirea lui Dumnezeu ca ființă deschide pentru Augustin perspectiva unei ontologii complet reînnoită. Tânărul din Tagaste descoperă că Logosul divin este imuabil, iar Evanghelia îi va revela că în întrupare el va asuma un trup adevărat, o natură umană adevărată: trup, suflet și spirit. Căutarea lui va continua în creștinism pentru a-și explica cum acest Cuvânt divin s-a putut uni cu omul Isus din Nazaret, fără a-și pierde divinitatea.

Convertirea la creștinism. Toate aceste convertiri succesive nu sunt decât o pregătire pentru marea convertire: la creștinism. Mulți sunt autorii care s-au interesat, în diferite feluri și împrumutând metode diferite, îndeaproape la acest eveniment din viața sfântului Augustin⁴³. Declicul final s-a

39 Cf. P. Henry, *Plotin et l'Occident*, „Spicilegium Sacrum Lovaniense”, Louvain, 1934, p. 78.

40 Cf. O. du Roy, *L'intelligence de la foi en la Trinité selon saint Augustin*, Paris, Etudes augustiniennes, 1966, pp. 71-72.

41 Text citat în traducere franceză de G. Madec, „La délivrance de l'esprit (*Confessions* VII)”, în: *Le Confessioni di Agostino d'Ippona. Libri VI-IX*, Palermo, Edizioni „Augustinus”, p. 63.

42 A. L. Issartel, „Vérité et vanité chez saint Augustin. Ressemblance et dissemblance à Dieu”, în: *Philosophie*, 2012, disertație *in folio*, pp. 75-100, disponibilă aici: https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-00736271/file/Issartel_Anne-Laure_-_Verite_et_vanite_chez_saint_Augustin.pdf.

43 Amintesc aici doar câteva studii dintre cele mai clasice: F. Bolgiani, *La conversione di S. Agostino et l'VIII libro delle Confessioni*, Torino, Università di Torino, 1956, 185 pagini; A. Solignac, *Les confessions*, Bibliothèque augustiniennne 13, Desclée de Brouwer, Paris,

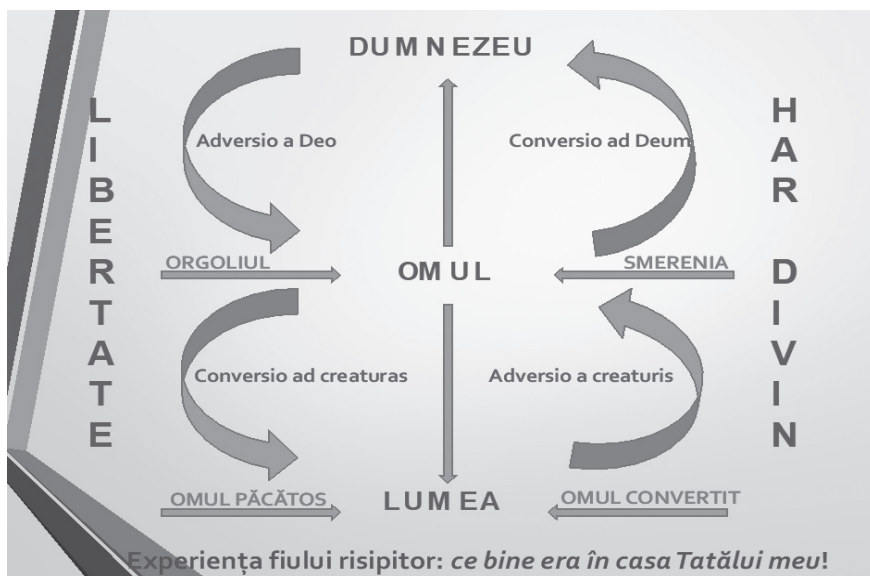
petrecut după mai multe experiențe personale ale căutătorului Augustin: mai întâi a auzit, din gura preotului Simplicianus, povestea convertirii marelui filosof Marius Victorinus la creștinism, apoi îi cade între mâini „best-sellerul” vieții monahale publicat ceva mai devreme de sfântul Atanasie de Alexandria, *Viața lui Anton Abate*, în sfârșit, i se povestește convertirea fulgerătoare a doi funcționari imperiali și a logodnicilor lor, care au părăsit cele lumești și au îmbrățișat viața monahală. Neliniștea interioară îl cuprinde și tot felul de întrebări urcă în inima sa: de ce nu și eu?, de ce să las pe mâine?, de ce nu astăzi?, etc. „În mijlocul dezbinării care sfâșia cu violență înlăuntrul spiritului meu și pe care o ațâțam neîncetat împreună cu sufletul meu, în adâncul celei mai tainice încăperi a inimii mele..., mă năpustesc asupra lui Alypius și strig: Ce se întâmplă cu noi?... În nenorocirea mea, am început să strig: „Cât timp, cât timp voi mai spune ‘mâine’ și ‘mâine’? De ce nu acum, pe dată? De ce să nu pun capăt chiar în această oră rușinii mele? Spuneam asemenea cuvinte și plângeam cu inima zdrobită de amărăciune când, deodată, am auzit un glas care venea parcă din casa de alături; nu mai știu dacă era un glas de băiat sau de fată, dar repeta într-una, ca în refrenul unui cântec: *Tolle, legge! Tolle, legge!...* M-am repezit deci către locul unde ședea Alypius, căci acolo lăsasem cartea Apostolului când mă ridicasem să plec. Am apucat-o, am deschis-o și am citit în tăcere primul pasaj pe care mi-am aruncat privirea: *Să umblăm în plină zi cu bună-cuviință, nu în ospete și în beții, nu în desfrânări și în destrăbălări, nu în certuri și în rivalități; ci îmbrăcați-vă în Domnul Isus Cristos și nu vă îngrijiți de indestularea poftelor trupului* (Romani 13:12-13). Nu am dorit să mai citesc în continuare, și nici nu mai era nevoie. Ajuns la sfârșitul acestei fraze inima mea s-a umplut de lumină, liniște și încredere”⁴⁴. În lupta aceasta interioară, înainte de intervenția divină, Augustin experimentează încă o dată cele două forțe potrivnice prezente în natura umană ce-l vor conduce la purificarea morală și a intențiilor spirituale oferită de ascetismul creștin, dar și de cel neo-platonian, care va deveni o condiție necesară pentru a ajunge în posesia adevărului după care aspiră de atâta vreme⁴⁵.

1962, introducere, pp. 82-84 și 138-163; M. Neusch, *Augustin. Un chemin de conversion*, Paris, Desclée de Brouwer, 1986, 138 pagini; L.-A. Richard, „Tolle Lege”. *Présentation des Confessions et initiation à la pensée de saint Augustin*, Québec, Anne Sigier, 2004, 78 pagini.

44 Sfântul Augustin, *Confesii* VIII, 8-12, pp. 256-267.

45 Cf. P. Aubin, *Le problème de la conversion. Etude sur un terme commun à l'hellénisme et au christianisme des trois premiers siècles*, Paris, Beauchesne, 1963, pp. 181-195.

Convertirile descrise în cartea a VIII-a a *Confesiunilor*, care au realizat saltul final în propria sa convertire, au un rol de *exempla*, exemple de imitat; toți cei menționați au poziții diferite, fie în societate, fie în Biserică, însă au în comun întâlnirea decisivă cu un text anume din Sfânta Scriptură aplicat la propria lor viață. Efortul spiritual constant al sfântului Augustin va consta, de acum înainte, în a a-și însuși o trăire, după modelul sfântului Paul care spune: „Am fost răstignit împreună cu Cristos. Așadar, nu mai trăiesc eu ci Cristos trăiește în mine” (Gal 2, 19-20). Asta înseamnă pentru el, „a se îmbrăca în Isus Cristos” (Rm 13, 13). Însă propria convertire devine și un model de convertire pentru cei care vor citi *Confesiunile* sale. Sfântul Augustin descrie aici itinerariul convertirii creștine: de la credința ortodoxă în Dumnezeu și în Cristos la primirea aceluia har – darul Duhului Sfânt – ce face ca Cuvântul lui Dumnezeu să fie eficace, în măsură să unifice voința umană, să învingă ispitele de tot felul, să lumineze trăirea celui care aderă la credința în Dumnezeu. Iată care ar fi reprezentarea schematică a convertirilor la sfântul Augustin:

Așadar aceasta este gândirea teologului și episcopului, condus progresiv de la eroare până la capacitatea de a explica adevărul Scripturilor. Natura umană nu este o lucrare a diavolului, ci este după „chipul și asemănarea lui Dumnezeu”. De aceea și menirea omului nu este neantul sau dis-

trugerea totală, neființa, după moartea trupului, ci viața veșnică și comuniunea definitivă cu Dumnezeu: „Pentru tine ne-ai zidit, Doamne, iar inima noastră este neliniștită până să-și afle odihna în tine...; sperăm că după ce vom împlini (faptele noastre bune) să ne găsim odihna în marea sfințenie a prezenței tale. Tu însă, care ești binele suprem, nu ai nevoie de un al bine din afara ta; tu te odihnești în veșnicie, deoarece tu însuși ești propria ta odihnă...; Ție trebuie să-ți cerem înțelegerea, pe Tine trebuie să te căutăm, la ușa Ta trebuie să batem”⁴⁶. Dumnezeul unic, revelat în Sfânta Scriptură, este în măsură să reorienteze natura umană spre el, să facă în așa fel încât voința omului să corespundă voinței lui Dumnezeu. Convertirea sfântului Augustin devine o invitație permanentă la convertire în care creștinismul și ascetismul coincid pentru o mai bună înțelegere a măreției naturii umane.

Concluzii

Comunicarea de față, departe de a pretinde la exhaustivitate, și-a dorit să fie o reflecție augustiniană, pe marginea *Confesiunilor*, a ceea ce înseamnă natura umană văzută de un om care, pentru a ajunge la creștinism, chiar dacă a băut numele lui Cristos odată cu laptele matern⁴⁷, a trebuit să treacă prin convertiri succesive. Acest examen ne conduce să îmbrățișăm o atitudine ce ar trebui să devină normă, regulă de reciprocitate, ce ne îndeamnă să nu facem altuia ceea ce nu suntem dispuși să ni se facă nouă înșine. Filosoful și omul înduhovnicit reflectă la istoria personală și la istoria omenirii folosindu-se de principii etice naturale. Omul nu este atât de prezent în lume și sieși decât în momentul în care reușește să conjuge toți acești factori în actul de a gândi în lumina revelației, care are în centrul ei misterul întrupării.

Măreția și importanța naturii umane sunt puse în evidență de sfântul Augustin în descrierea etapelor succesive ce l-au condus să adere la credința ortodoxă a Bisericii. Dragostea de filosofie l-a îndemnat să renunțe la plăcerile lumești, deșarte, pentru a da importanță spiritului și reflecției în profunzime asupra naturii omului. Aderarea la secta maniheilor i-a permis episcopului de Hipona să distingă între eroare și adevăr, între întrebările cu adevărat fundamentale ale omului și răspunsurile inspirate dintr-un ames-

46 Sfântul Augustin, *Confesiuni* I, 1 și XIII, 33, p. 49 și p. 498

47 Cf. Sfântul Augustin, *Confesiuni* III, 4, p. 101.

tec sincretist de învățături provenind din culturi și religii diferite. Cărțile neo-platonicilor l-au ajutat să-și ridice privirea spre înălțimi și să contemple Patria, destinul ființei umane, și i-au îndreptat pașii spre marea descoperire a vieții lui: Calea ce conduce la acea Patrie. Ultima lui convertire, inspirată din lectura unui verset biblic paulin, „îmbrăcați-vă în Isus Cristos” (Rm 13, 13), îi va permite să intre în sine, să descopere măreția naturii umane, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și chemată, datorită întrupării Cuvântului, să se îndumnezeiască.

Bibliografie selectivă:

- ✦ Sfântul Augustin, *Confesiuni*, traducere din limba latină, introducere și note de E. Munteanu, București, Editura Nemira, 2010.
- ✦ Vannier, M.-A., „Saint Augustin et la création”, în: *Augustiniana. Mélanges T.J. Van Bavel*, Louvain, Peters Publichers, 1990, pp. 349-371.
- ✦ Ruch, M., *L'Hortensius de Cicéron. Histoire et reconstitution*, Paris, Les Belles Lettres, 1958.
- ✦ Neusch, M., *Augustin. Un chemin de conversion*, Paris, Desclée de Brouwer, 1986.
- ✦ Meessen, Y., „Platon et Augustin: mêmes mots, autre sens”, în *Revue des sciences philosophiques et théologiques*, 3/2005, pp. 433-458.
- ✦ Madec, G., *Le Christ de Saint Augustin. La Patrie et la Voie*, colecția „Jésus et Jésus-Christ”, nr. 36, Paris, Desclée, 2001.
- ✦ Peuch, H.-Ch., *Le Manichéisme : Son fondateur. Sa doctrine*, Civilisations du Sud (Musée Guimet), 1949.
- ✦ Aubin, P., *Le problème de la conversion. Etude sur un terme commun à l'hellénisme et au christianisme des trois premiers siècles*, Paris, Beauchesne, 1963.